

تحقیق هفته

شماره: 459

(از 15 الی 20 جدی 1403 هـ ش)

تنش‌ها میان امارت اسلامی و حکومت پاکستان؛ تأثیرات آن بر روابط دوجانبه

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- تنش‌ها میان امارت اسلامی و حکومت پاکستان؛ تأثیرات آن بر روابط دوجانبه.....3
- دلایل بدتر شدن روابط.....4
- تأثیرات روابط سیاسی خراب بر روابط اقتصادی.....5
- چگونه روابط دوجانبه بهبود یابد؟.....6
- نتیجه گیری.....6
- منابع.....7

تنش‌ها میان امارت اسلامی و حکومت پاکستان؛ تأثیرات آن بر روابط دوجانبه

مقدمه

امارت اسلامی در دوره اول حکومت خود با پاکستان روابط نزدیکی داشت. پاکستان با امارت متحده عربی، و عربستان سعودی، از جمله جمله کشور های بودند که امارت اسلامی را به رسمیت شناخته بودند.¹ همچنین پاکستان با امارت اسلامی همکاری اقتصادی داشت و در بخش نظامی، زمینه‌ی آموزش مجاهدین امارت اسلامی را فراهم کرده بود.²

پس از حادثه‌ی یازدهم سپتمبر ۲۰۰۱، ایالات متحده‌ی امریکا جنگی را به نام دفاع مشروع اعلام کرد که در آن پاکستان اولین متحد خط مقدم بود. پاکستان در سرنگونی امارت اسلامی افغانستان با ایالات متحده همکاری کرد و در ازای برداشتن تحریم‌ها و کمک‌های اقتصادی، پایگاه‌ها و راه‌هایی را برای امریکا فراهم آورد³ که باعث سرنگونی امارت اسلامی افغانستان شد.

تا سال ۲۰۰۵ میلادی، روابط امارت اسلامی و پاکستان تقریباً قطع بود و پاکستان در جنگ افغانستان با ایالات متحده صداقت داشت. اما پس از امضای توافق‌نامه‌ای مشارکت استراتژیک بین هند و ایالات متحده، که توافق کردند برای اهداف غیرنظامی در زمینه‌های فعالیت‌های اتمی، برنامه‌های فضایی غیرنظامی و تجارت فناوری پیشرفته با یکدیگر همکاری کنند، پاکستان نیز خواستار امضای توافق‌نامه‌ای مشابه با ایالات متحده شد. زیرا چنین توافق‌نامه‌ای راهی برای به رسمیت شناختن برنامه‌ی اتمی آن‌ها بود. اما ایالات متحده از امضای چنین توافق‌نامه‌ای با پاکستان خودداری کرد.⁴ پاکستان احساس کرد که ایالات متحده با آن‌ها صادقانه رفتار نمی‌کند، زیرا از خاک آن‌ها برای حملات در افغانستان استفاده می‌کند، که قربانی می‌گیرد و این نوع توافق‌نامه‌ها را با هند امضا می‌کند. به همین دلیل، پاکستان سیاست خود را در برابر ایالات متحده بازنگری کرد و به حمایت از گروه‌های مخالف حکومت افغانستان پرداخت، پس از آن روابط پاکستان و امارت اسلامی مجدداً تقویت شد.

در سال ۲۰۲۱، پاکستان از بازگشت مجدد امارت اسلامی به قدرت خوشحال بود. یکی از دلایل اصلی این خوشحالی، پایان نفوذ هند در افغانستان بود و پاکستان می‌خواست روابط خوبی با امارت اسلامی داشته باشد. پاکستان سفارت افغانستان در اسلام‌آباد را به امارت اسلامی سپرد و سفارت خود را در کابل بازگشایی کرد. نمایندگان بلندپایه‌ی دو کشور به کشورهای یکدیگر سفر کردند و انتظار می‌رفت که روابط دو کشور آینده‌ی خوبی داشته باشد. اما اخیراً، روابط دو حکومت به دلایل امنیتی و سایر مسائلی دیگر خراب شده است.⁵

در ۲۴ دسمبر ۲۰۲۴، نیروهای نظامی پاکستان به منطقه‌ی برمل در پکتیکا حمله کردند که منجر به شهادت بسیاری از افغان‌ها از جمله زنان و کودکان شد. پاکستان ادعا کرده است که بسیاری از اعضا و رهبران تحریک طالبان پاکستان را هدف قرار داده که در حملات اخیر امنیتی پاکستان دست داشتند. امارت اسلامی نیز در ۲۸ دسمبر، برای انتقام، به برخی از پسته‌های نظامی پاکستان در آن سوی خط دیورند حمله کرد و ادعا کرده است که به نیروهای نظامی پاکستان تلفات وارد کرده است.⁶

دلایل بدتر شدن روابط

پس از بازگشت دوباره‌ی امارت اسلامی به قدرت، تصور می‌شد که روابط امارت اسلامی و پاکستان همانند دوره‌ی قبلی نزدیک خواهد بود، زیرا حکومت پاکستان از بازگشت دوباره‌ی امارت اسلامی استقبال کرده و سقوط نظام جمهوری را جشن گرفته بود. نخست وزیر پاکستان، عمران خان، سقوط نظام جمهوری و پیروزی امارت اسلامی را شکستن زنجیرهای بردگی خوانده بود. با این حال، پس از مدتی، روابط سیاسی بین دو حکومت با چالش‌هایی روبرو شد و می‌توان سه دلیل اصلی برای این روابط خراب اشاره کرد:

۱. **موضع امارت اسلامی در خصوص خط فرضی دیورند:** وزیر دفاع امارت اسلامی، مولوی محمد یعقوب مجاهد، در مصاحبه‌ای با طلوع نیوز به صراحت گفت: «خط دیورند یک خط فرضی است و هرگاه افغان‌ها درخواست کنند، ما این موضوع را با اسلام‌آباد مطرح خواهیم کرد، اما پیش از آن باید مشکلات داخلی خود را حل کنیم.»⁷ همچنین، شیرمحمد عباس استانکزی، معاون سیاسی وزارت امور خارجه، در مراسم گرامیداشت از سی و پنجمین سالگرد خروج نیروهای شوروی از افغانستان در لوگر گفت: «ما هرگز خط دیورند را به عنوان مرز رسمی نخواهیم پذیرفت. بخشی از خاک افغانستان هنوز هم در آن سوی این خط قرار دارد.» او همچنین افزود: «حرکت بر اساس پاسپورت و ویزه در این خط هرگز قابل قبول نیست.»⁸ این اظهارات مقامات عالی امارت اسلامی در مورد خط دیورند، تأثیر منفی بر روابط سیاسی بین دو کشور داشته است و نشان می‌دهد که مسئله‌ی دیورند یک چالش در برابر روابط سیاسی بین دو کشور است.

۲. **اخراج اجباری مهاجرین افغان توسط پاکستان:** بر اساس اطلاعات حکومت پاکستان، چهار میلیون مهاجر افغان در این کشور زندگی می‌کنند که از این تعداد، ۲.۳ میلیون مهاجر دارای اسناد تأیید شده توسط دولت هستند و ۱.۷ میلیون مهاجر باقی مانده بدون اسناد و به صورت غیرقانونی زندگی می‌کنند. در سوم اکتوبر ۲۰۲۳، پاکستان اعلام کرد که تمامی مهاجرین غیرقانونی افغان را تا پایان ماه اکتوبر به کشورشان باز می‌گرداند.⁹ بر اساس گزارش کمیته‌ی جهانی مهاجرین در ماه جولای ۲۰۲۳، از زمان بازگشت دوباره‌ی امارت اسلامی در سال ۲۰۲۱، بیش از 600 هزار افغان به پاکستان مهاجرت کرده‌اند که همه‌ی آن‌ها بدون اسناد هستند.¹⁰ به گفته‌ی ذبیح‌الله مجاهد، سخنگوی امارت اسلامی، از آغاز ماه اکتوبر ۲۰۲۳ تا بیستم نومبر همان سال، چهارصد هزار مهاجر افغان از طریق تورخم و اسپین بولدک به کشورشان بازگشته‌اند.¹¹ پاکستان اغلب از مسئله‌ی مهاجرین افغان به عنوان یک ابزار فشار سیاسی استفاده می‌کند و در مقابل امارت اسلامی نیز چنین اقدامی انجام داده است، یعنی پاکستان امارت اسلامی را متهم می‌کند که از تحریک طالبان پاکستان حمایت می‌کند و به منظور جلب همکاری برای نابودی تحریک طالبان پاکستان، از اخراج اجباری مهاجرین به عنوان یک ابزار فشار استفاده کرده است.

۳. **مسئله‌ی تحریک طالبان پاکستان (TTP):** در سال‌های اخیر، مسئله‌ی تحریک طالبان پاکستان یکی از دلایل اصلی بدتر شدن روابط میان دو کشور بوده است. بنیاد روابط سیاسی خراب میان امارت اسلامی افغانستان و پاکستان، نگرانی‌ها و چالش‌های امنیتی است. این چالش‌ها هر دو طرف را تحت تأثیر قرار داده است. پاکستان ادعا می‌کند که امارت اسلامی افغانستان از تحریک طالبان پاکستان حمایت می‌کند، به

آن‌ها در افغانستان پناهگاه فراهم می‌کند، از حملات آن‌ها در پاکستان حمایت می‌کند و حتی طالبان افغان خود در صفوف TTP علیه حکومت پاکستان می‌جنگند. امارت اسلامی افغانستان نیز ادعا می‌کند که پاکستان به خاک افغانستان حمله می‌کند و مشکلات امنیتی در خط دیورند ایجاد می‌کند. این ادعاهای دوطرفه نشان می‌دهد که بنیاد چالش‌های امنیتی، تحریک طالبان پاکستان (TTP) است، زیرا اگر پاکستان به خاک افغانستان حمله کرده است، ادعا می‌کند که این حملات را بر علیه مرکزهای TTP انجام داده است.

تأثیرات روابط سیاسی خراب بر روابط اقتصادی

بر اساس دلایل فوق، وقتی روابط سیاسی میان امارت اسلامی و پاکستان خراب شد، این روابط خراب تأثیرات منفی بر روابط سیاسی، اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی بین دو کشور گذاشت. تأثیر منفی بر روابط سیاسی این بود که قبل از خرابی روابط، پاکستان از امارت اسلامی در مجامع بین‌المللی مختلف دفاع می‌کرد، در سطح منطقه با کشورهای دیگر برای تقویت حکومت در افغانستان تلاش می‌کرد و هیچ‌گونه اقدامی که به حیثیت امارت اسلامی صدمه بزند و مانع به رسمیت شناختن آن شود انجام نمی‌داد. اما پس از خرابی روابط، پاکستان در مجامع بین‌المللی مختلف به امارت اسلامی اتهام زد که از تحریک طالبان پاکستان حمایت می‌کند و از خاک افغانستان علیه آنها استفاده می‌شود. همچنین در سطح منطقه، در نشست‌های منطقه‌ای در مورد افغانستان، مسئله حکومت فراگیر و حقوق بشر را مطرح می‌کند که این به عنوان ابزار فشار سیاسی بر امارت اسلامی تأثیر منفی داشته است.

همچنین، روابط اقتصادی نیز تحت تأثیر قرار گرفته و میزان تجارت بین دو کشور کاهش یافته است. ضیاءالحق سرحدی، معاون اتاق تجارت مشترک افغانستان و پاکستان، می‌گوید که در سال ۲۰۲۴، میزان تجارت بین پاکستان و افغانستان از ۲.۵ میلیارد دالر به ۷۰۰ میلیون دالر کاهش یافته است و دلایل اصلی آن افزایش تعرفه‌ها بر اجناس افغانی، قرار دادن برخی کالاها در لیست ممنوعه و توقیف نزدیک به ۳۰۰ کانتینر متعلق به تاجران افغان بوده است.¹² از ارقام و دلایل فوق به وضوح مشخص می‌شود که از یک سو کاهش میزان تجارت به دلیل تأثیر روابط سیاسی است و از سوی دیگر، ممنوعیت بر اجناس افغانی، توقیف کانتینرهای تاجران افغان و افزایش تعرفه‌ها نشانه‌ی روابط سیاسی خراب است که منجر به کاهش تجارت بین دو طرف شده است.

پس از بازگشت دوباره‌ی امارت اسلامی به قدرت در ماه اگوست ۲۰۲۱، چندین بار مشکلاتی در مرز تورخم و یا اسپین بولدک بین پاکستان و امارت اسلامی ایجاد شده و مرزها به همراه تجارت و تردد افراد چندین بار بسته شده که به تاجران دو طرف خسارت مالی وارد کرده است. در ماه فبروری ۲۰۲۳، امارت اسلامی دروازه‌ی تورخم را برای هر نوع تردد و تجارت بست. این دروازه به مدت سه روز بسته بود و تجارت بین دو کشور متوقف شد که تأثیر منفی بر روابط اقتصادی بین دو کشور داشت. سید ضیاءالحق سرحدی، رئیس اتاق تجارت و صنعت مشترک پاکستان و افغانستان، می‌گوید که به دلیل بسته شدن دروازه‌ی تورخم، ۶۰۰۰ تیلری و خودروهای بزرگ در دو طرف مرز متوقف شدند که به دو طرف میلیون‌ها دالر خسارت وارد کرده است. مقامات امارت اسلامی می‌گویند که دروازه را به دلیل عدم وفا به وعده‌های طرف پاکستانی در زمینه‌ی

ترانزیت و جابجایی بیماران بسته‌اند.¹³ به منظور حل این مشکلات مرزی و تجاری، امیرخان متقی، وزیر امور خارجه‌ی امارت اسلامی، و بلاول بهتو زرداری، وزیر امور خارجه‌ی پاکستان، در ماه می ۲۰۲۳ در اسلام‌آباد دیدار کردند و دو طرف توافق کردند که به تجارت دوجانبه توسعه بخشند، در مبارزه علیه تروریسم همکاری کنند و نگرانی‌های مرزی را پایان دهند.¹⁴

در سال ۲۰۲۴ نیز چندین بار اتفاقات بسته شدن مرزها رخ داده است، خلاصه اینکه هر زمان روابط سیاسی بین دو کشور خراب شده، برخی مواقع این وضعیت به بسته شدن مرزها منجر شده که به تجارت ضرر رسانده است.

چگونه روابط دوجانبه بهبود یابد؟

روابط خوب بین امارت اسلامی و پاکستان به نفع هر دو کشور است. روابط خوب می‌تواند تبادلات اقتصادی بین دو کشور را تقویت کند، فضای اعتماد را بین دو کشور ایجاد کند، پروژه‌های اقتصادی مشترک منطقه‌ای را اجرایی کند، در عرصه سیاسی در سطح جهانی از یکدیگر حمایت کنند، در برخی مسائل مهم و بحث‌برانگیز منطقه‌ای مواضع مشترک بگیرند و

راه‌هایی برای بهبود روابط بین دو کشور وجود دارد که می‌توان به آن‌ها اشاره کرد:

- چین کشوری است که در سال‌های اخیر روابط نزدیکی با امارت اسلامی دارد و از سوی دیگر، همواره شریک استراتژیک پاکستان بوده است. می‌توان از این شریک مشترک به عنوان واسطه‌ای برای تقویت و بهبود روابط استفاده کرد.
- کار بر روی پروژه‌های اقتصادی چندجانبه و منطقه‌ای. این نیز راه دیگری است که می‌تواند روابط سیاسی بین دو کشور را نزدیک‌تر کند. وقتی روابط اقتصادی دوجانبه باشد، تحت تأثیر روابط سیاسی خراب قرار می‌گیرد، یعنی وقتی روابط سیاسی خراب می‌شود، روابط اقتصادی دوجانبه نیز خراب می‌شود. اما اگر پروژه‌های اقتصادی منطقه‌ای چندجانبه باشند مانند کاسا-۱۰۰۰ یا تاپی، این نوع پروژه‌ها تحت تأثیر روابط سیاسی خراب دو کشور قرار نمی‌گیرند، زیرا طرف‌های دیگر این دو کشور را مجبور به پیشبرد کار پروژه می‌کنند. بنابراین اگر امارت اسلامی و پاکستان در چنین پروژه‌های اقتصادی چندجانبه‌ای با هم کار کنند، این همکاری مشترک فضایی از اعتماد ایجاد می‌کند و در بهبود روابط سیاسی نیز نقش ایفا می‌کند.
- این روابط دوجانبه زمانی بیشتر نزدیک می‌شود که پاکستان به حاکمیت سیاسی افغانستان احترام بگذارد و به آن به عنوان یک دولت مستقل نگاه کند. وقتی امارت اسلامی مطمئن شود که پاکستان با آن‌ها به عنوان یک دولت مستقل و حاکم رفتار می‌کند، امارت اسلامی نیز مجبور می‌شود که به حاکمیت سیاسی پاکستان احترام بگذارد و به خواسته‌ها و نگرانی‌های آن پاسخ دهد.

نتیجه‌گیری

علت اصلی جنگ اخیر بین امارت اسلامی و پاکستان تحریک طالبان پاکستان است. دولت پاکستان امارت اسلامی را متهم می‌کند که به TTP پناهگاه‌های امن فراهم می‌کند و در آن سوی خط دیورند با آن‌ها همکاری می‌کند. علی‌رغم اینکه این اتهامات توسط امارت اسلامی رد شده و همواره اعلام کرده است که خاک افغانستان علیه هیچ کس استفاده نخواهد شد، اما پاکستان به این اظهارات امارت اسلامی اعتماد ندارد و همچنان حملات هوایی در پکتیکا و سایر مناطق افغانستان انجام داده و ادعا کرده که جنگجویان TTP را هدف قرار داده است.

این نوع روابط سیاسی بین پاکستان و امارت اسلامی آینده روابط دو کشور را در وضعیتی تاریک قرار داده است. پاکستان بزرگترین کشور همسایه افغانستان است که طولانی‌ترین مرز را با آن دارد و روابط سیاسی خراب با این کشور به نفع هیچ‌یک از دو کشور نیست. روابط خراب آن‌ها تأثیر منفی بر روابط اقتصادی هر دو کشور داشته و از سوی دیگر، بر مهاجرین افغان مقیم پاکستان نیز تأثیر منفی گذاشته است.

منابع

¹ Vito Morisco, "From Rebel Governance to Institutionalization? Prospects for the Taliban and Afghanistan", Austrian Institute for International Affairs, July 2023, P. 21, Access link:

<https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/90184/ssoar-2023-morisco->

[From Rebel Governance to Institutionalization.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2023-morisco-](https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/90184/ssoar-2023-morisco-From_Rebel_Governance_to_Institutionalization.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2023-morisco-)

[From Rebel Governance to Institutionalization.pdf](https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/90184/ssoar-2023-morisco-From_Rebel_Governance_to_Institutionalization.pdf) and Amanullah Zarawar,

Naveedullah Alokozay and Hamad Shoukat, "Pakistan and the 2.0 Taliban (Islamic Emirate of Afghanistan) Regime New Scene", Cognizance Journal of Multidisciplinary Studies, Vol.4, Issue.8, August 2024, P. 252, Access link:

https://www.researchgate.net/profile/Amanullah-Zarawar/publication/383816752_Media_Freedom_and_Censorship_A_Comparative_Study_of_Media_Freedom_under_First_and_Second_20_Taliban_Regime/links/66e84c680463442fa851d75d/Media-Freedom-and-Censorship-A-Comparative-Study-of-Media-Freedom-under-First-and-Second-20-Taliban-Regime.pdf

² Hamida Bibi, Muhammad Daniyal Khan and sana Saeed, "Regional Dynamics in Afghanistan: Unraveling the Roles of India, Pakistan, and China and Charting a Path Ahead", Guman Publications, VOL. 7 NO. 1 (2024), P. 2, Access link:

<http://www.guman.com.pk/index.php/GUMAN/article/view/707/679>

³ Ghulam Muhammad Chaudhry. "Historical Perspective of Pakistan-US Relations and the USA's Afghanistan and South Asia Strategy: Implications for National Security of Pakistan with Policy Options to Maintain Strategic Balance in South Asia", Journal of the Research Society of Pakistan, Volume No. 55, Issue

No. 2, July - December, 2018, P. 43, Access link: https://pu.edu.pk/images/journal/history/PDF-FILES/3_55_2_18.pdf

⁴ Dr. Muhammad Muzaffar, Erum Hanif and Imran Khan, United States Foreign Policy towards South Asia: A Critical Analysis, Op.cit, P. 60.

⁵ Amanullah Zarawar, Naveedullah Alokozay and Muhammad Numan, "A Comparative Analysis of Pakistan Relations with Afghan Taliban and with the Previous Afghan Government (2014 - 2021): Security Dilemma Perspectives, Research Journal of Social Sciences & Economics Review, Vol. 5, Issue 3, 2024 (July - September), P. 17, Access link: <https://rjsser.org.pk/ojs/index.php/rjsser/article/view/696/387>

⁶ Abid Hssain, As Pakistan, Afghanistan attack each other, what's next for neighbours?, Aljazeera, 30 Dec 2024, Access link: <https://www.aljazeera.com/amp/news/2024/12/30/as-pakistan-afghanistan-attack-each-other-whats-next-for-neighbours>

⁷ TOLONews YouTube Channel, Special Interview with Mala Yaqoob Mujahid, 57th Minute, Jun 15, 2023, Access link: https://youtu.be/uwgBK0Uc7hs?si=qanPh-CHj3f_4i6t

⁸ TOLONews, "Afghanistan Will Never Recognize Durand Line as Border: Stanikzai", 16 FEBRUARY 2024, Access link: <https://tolonews.com/afghanistan-187446>

⁹ Abid Hussain, "'Why am I being sent back?' Hurt, anger for Afghans pushed out by Pakistan", Aljazeera, 3 Nov, 2023, Access link: <https://www.aljazeera.com/features/2023/11/3/why-am-i-being-sent-back-hurt-anger-for-afghans-pushed-out-by-pakistan>

¹⁰ Abid Hussain, "why is Pakistan planning to deport undocumented Afghans?", Aljazeera, 6 OCT, 2023, Access link: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/6/why-is-pakistan-deporting-undocumented-afghans>

¹¹ MUNIR AHMED, "More than 400,000 Afghans have returned home from Pakistan following crackdown on migrants", The Associated Press, 20 NOV, 2023, Access link: <https://apnews.com/article/pakistan-afghanistan-migrat-crackdown-df89dc612fcf8ee9aa138414ff2034ec>

¹² Bayan News, Unprecedented Decline in Afghanistan-Pakistan Trade Volume, Dec 6, 2024, Access link: <https://bayannews.af/en/2024/12/06/unprecedented-decline-in-afghanistan-pakistan-trade-volume/>

¹³ Thousands of trucks stuck at Afghan-Pakistan border crossing, Al-Arabiya News, 21 February, 2023, Access link:

<https://english.alarabiya.net/News/world/2023/02/21/Thousands-of-trucks-stuck-at-Afghan-Pakistan-border-crossing>

¹⁴ Pakistan, Afghanistan agrees to boost trade, lower border tensions, ALJAZEERA, 8 May 2023, Access link: <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/8/pakistan-afghanistan-agree-to-boost-trade-lower-border-tensions>

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش های دقیق و بی طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنای پالیسی ها در افغانستان و منطقه فعالیت می کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrsaf.org

وب سایت: www.csrsaf.org

تماس: +93780618000

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۸۰۰۰

www.csrsaf.org

info@csrsaf.org